

**ПРАВОВІ НОРМИ ЯК ЕЛЕМЕНТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО
МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН
У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ**

**LEGAL NORMS AS ELEMENT OF THE ADMINISTRATIVE
AND LEGAL MECHANISM OF INSURANCE OF THE RIGHTS AND FREEDOMS
OF CITIZENS IN THE SPHERE OF PREVENTING AND COMBATING OF CORRUPTION**

Плиска В.В.,

*здобувач кафедри господарського права
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Статтю присвячено проблематиці правових норм як елементу адміністративно-правового механізму забезпечення прав і свобод громадян у сфері запобігання і протидії корупції. Визначено окремі форми правореалізації. Сформульовано авторське визначення поняття «адміністративно-правової норми» як складової адміністративно-правового механізму забезпечення прав і свобод громадян у сфері запобігання та протидії корупції. Охарактеризовано антикорупційну експертизу проектів нормативно-правових актів.

Ключові слова: запобігання та протидія корупції, боротьба з корупцією, правові норми, права і свободи людини, забезпечення прав і свобод громадян у сфері запобігання та протидії корупції.

Статья посвящена проблематике правовых норм как элемента административно-правового механизма обеспечения прав и свобод граждан в сфере предотвращения и противодействия коррупции. Определены отдельные формы правореализации. Сформулировано авторское определение понятия «административно-правовой нормы» как составляющей административно-правового механизма обеспечения прав и свобод граждан в сфере предотвращения и противодействия коррупции. Осуществлена характеристика антикоррупционной экспертизы проектов нормативно-правовых актов.

Ключевые слова: предотвращения и противодействия коррупции, борьба с коррупцией, правовые нормы, права и свободы человека, обеспечение прав и свобод граждан в сфере предотвращения и противодействия коррупции.

The article is devoted to the problems of the legal norms as a part of administrative and legal mechanism of the rights and freedoms of citizens in the sphere of preventing and combating of corruption. Separate forms of the law realisation are determined. The author's definition of the «administrative legal norms» as a part of the administrative and legal mechanism for the rights and freedoms of citizens in the sphere of preventing and combating of corruption is formulated. Anti-corruption expertise of draft of the legal acts is characterized.

Key words: preventing and combating of corruption, fight against corruption, legal norms, human rights and freedoms, insurance of the rights and freedoms of citizens in the sphere of preventing and combating of corruption.

Актуальність теми. У контексті становлення України як правової і демократичної держави, потреби подолання корупції в Україні, процесу реформування законодавства України у сфері запобігання і протидії корупції важливого значення набуває дослідження проблематики правових норм як елементу адміністративно-правового механізму забезпечення прав і свобод громадян у сфері запобігання і протидії корупції.

Дослідження правових норм як елементу адміністративно-правового механізму забезпечення прав і свобод громадян у сфері запобігання і протидії корупції має важливе практичне значення для подальшого вдосконалення законодавства України у сфері запобігання і протидії корупції, а також для вдосконалення правозастосовчої практики у цій сфері. Внаслідок цього дослідження проблематики правових норм як елементу адміністративно-правового механізму забезпечення прав і свобод громадян у сфері запобігання і протидії корупції є важливим для розвитку науки адміністративного права. Саме тому автор статті ставить за мету охарактеризувати правові норми як елемент адміністративно-правового механізму забезпечення прав і свобод громадян у сфері запобігання і протидії корупції. Завданнями даної статті є: визначити окремі форми правореалізації; сформулювати авторське визначення поняття «адміністративно-правової норми» як складової адміністративно-правового механізму забезпечення прав і свобод громадян у сфері запобігання та протидії корупції; охарактеризувати антикорупційну експертизу проектів нормативно-правових актів.

Виклад основного матеріалу. Проблема прававих норм як елементу адміністративно-правового механізму забезпечення прав і свобод громадян у сфері запобігання і протидії корупції є актуальною, а деякі її аспекти

були предметом дослідження науковців, зокрема: І. Голошніченко, І. Іерусалімової, В. Колпакова, Я. Лазура, С. Рогульського.

Важливим елементом адміністративно-правового механізму забезпечення прав і свобод громадян у сфері запобігання та протидії корупції є правові норми. Норма права, за своєю сутністю, є первинним основоположним елементом будь-якої системи права, оскільки вона є основою кожного інституту та кожної галузі права. У зв'язку з цим детальне дослідження норми права дасть змогу ширше дослідити адміністративно-правовий механізм забезпечення прав і свобод громадян як в загальному, так і в специфічній сфері – сфері запобігання та протидії корупції.

За допомогою норм держава встановлює різні варіанти поведінки суб'єктів (обов'язкової, забороненої, дозволеної), безпосередньо регулює суспільні відносини. Так, за допомогою адміністративних норм визначається правове становище органів виконавчої влади, а також їх компетенція та основні функції. Через призму запобігання та протидії корупції адміністративно-правові норми містять правила поведінки суб'єктів владних повноважень, якими забезпечуються права та свободи громадян.

У питаннях визначення поняття «норми права» вчені сходяться на загальних ознаках норми, тому більшість визначень є подібними, а за змістом – фактично ідентичними. З-поміж існуючих визначень поняття «норми права», на нашу думку, варто звернути увагу на наступні.

Так, С. Стеценко під нормою права розуміє загальнообов'язкове правило поведінки, встановлене з метою регулювання суспільних відносин [1, с. 66].

На думку В. Колпакова, юридична норма – це правило поведінки, встановлене державою і обов'язкове для всіх суб'єктів права, яким воно адресоване. За допомогою юри-

дичних норм регулюються (встановлюються, змінюються, припиняються) правові відносини, тобто вони виступають регулюючим засобом щодо предмета тієї чи іншої галузі права [2, с. 47].

Будь-яка норма права, в тому числі і адміністративно-правова, не діятиме, якщо вона не буде виражена у письмових документах. Як правило, норми права реалізуються шляхом їх закріплення у нормативно-правових актах. Норми права, які забезпечують права та свободи людини та громадянина, закріплюються в законах, оскільки ст. 92 Конституції України визначено, що права, свободи людини і громадянина, їх гарантії та основні обов'язки громадянина визначаються виключно законами України [3]. Однак механізми їх забезпечення можуть встановлюватися і в підзаконних нормативно-правових актах.

Таким чином, реалізація норм права є важливим фактором виконання нормою права своєї функції. Ми цілком поділяємо думку С. Стеценко, який зазначає, що реалізація адміністративно-правових норм – це процес практичного втілення у життя приписів, що містяться в адміністративно-правових нормах [1, с. 78].

Слід зазначити, що сьогодні в Україні складається більше проблем не зі створенням правових норм, а з їх реалізацією шляхом застосування певної форми правореалізації. В теорії права визначено наступні форми правореалізації: дотримання; виконання; використання; застосування.

Дотримання як форма правореалізації виражається в тому, що суб'єкт права своїми діями не порушує адміністративно-правових норм. Таким чином, дотримання є пасивною формою поведінки суб'єктів. Натомість якщо поведінка суб'єкта спрямована на виконання певних обов'язків, виражених в адміністративно-правових нормах, то така форма правореалізації називається виконанням. Іншими словами, сутність виконання полягає у реалізації норм-зобов'язань.

Використання як форма правореалізації полягає в активній поведінці суб'єкта, однак в даному випадку суб'єкти самостійно вирішують питання про вчинення певних дій чи утримання від них. Це фактично означає, що норма права реалізується як тоді, коли суб'єкт обрав активну поведінку, так і тоді, коли було обрано пасивну форму поведінки.

Особливою формою правореалізації є застосування. Така форма правореалізації полягає в тому, що реалізація норми права здійснюється шляхом видання індивідуального правового акту обов'язкового характеру компетентним органом або ж фізичною чи юридичною особою, в якому конкретно вказуються взаємні права і обов'язки сторін і третіх осіб.

На нашу думку, адміністративно-правові норми, що регулюють відносини у сфері запобігання та протидії корупції, мають ті самі риси, що й норми права взагалі. В першу чергу вони виконують функцію регулятора адміністративно-правових відносин; по-друге, їх особливістю є те, що предметом їхнього регулювання є суспільні відносини, що складаються в сфері діяльності держави. Що ж до сфери запобігання та протидії корупції, то адміністративно-правові норми переважно складаються з правових норм-заборон. Тобто, адміністративно-правові норми, за допомогою яких реалізується адміністративно-правовий механізм забезпечення прав і свобод громадян у сфері запобігання та протидії корупції, в першу чергу покликані створити нормативну систему заборон вчинення корупційних правопорушень, а інша частина норм, на нашу думку, формує профілактичну складову, за допомогою якої створюються умови, які унеможливають вчинення корупційних правопорушень. Сюди належать норми, які встановлюють право громадян на захист своїх прав, свобод та інтересів, а також механізми оскарження дій та бездіяльності суб'єктів владних повноважень. Як слушно зауважує І. Голосніченко, норми адміністративного пра-

ва є важливим інструментом держави й особливо органів управління, які шляхом видання нормативних актів організують систему галузей і сфер управління, встановлюють їх обов'язки й права (власне правило поведінки), організують боротьбу з правопорушеннями, систему інформації, зв'язки між суб'єктами управлінських відносин [4, с. 100].

На сьогодні в теорії адміністративного права існує багато визначень адміністративно-правової норми. С. Ківалов вважає, що адміністративно-правова норма – це встановлене, санкціоноване або ратифіковане правило поведінки в сфері публічного управління з метою організації та регулювання суспільних відносин (або сприяння цій меті), які забезпечують умови реалізації учасниками цих відносин своїх прав та виконання покладених на них обов'язків [5, с. 37]. На думку В. Колпакова, адміністративно-правова норма – це обов'язкове правило поведінки, що встановлене й охороняється державою, метою якого є регулювання суспільних відносин, що виникають, змінюються і припиняються у сфері публічного управління [2, с. 47].

Отже, можна сформулювати наступне авторське визначення поняття «адміністративно-правової норми» як складової адміністративно-правового механізму забезпечення прав і свобод громадян у сфері запобігання та протидії корупції – це загальнообов'язкове правило поведінки, встановлене державою з метою регулювання адміністративних відносин у всіх сферах державної діяльності для виявлення корупційних правопорушень, усунення їх наслідків, ліквідацію корупційних ризиків та інших умов, що сприяють вчиненню корупційних правопорушень.

Ю. Бірченко вказує на те, що більшість науковців, виходячи з розуміння права як засобу управління суспільством, вважають, що ефективність правової норми визначається тим, наскільки її реалізація сприяє досягненню цілей, поставлених перед правовим регулюванням (тобто ступенем досягнення відповідних цілей) [6, с. 200]. З огляду на рівень корупції в державі ми можемо зробити висновок, що адміністративні норми, що регулюють суспільні відносини в сфері запобігання та протидії корупції, не є ефективними, а основними причинами цього є, по-перше, низький рівень юридичної техніки, у зв'язку з чим адміністративна норма формулюється нечітко (наявність дискреційних повноважень, тобто можливість суб'єкта владних повноважень діяти на власний розсуд), а також низька ефективність виконання приписів, встановлених цими нормами та нехтування правом взагалі.

Характеризуючи основні ознаки адміністративно-правових норм, ми погоджуємося з позицією С. Стеценко, який виділяє наступні ознаки адміністративно-правових норм:

- 1) у них знаходить своє вираження державний інтерес;
- 2) норми адміністративного права носять переважно імперативний характер, їх реалізація підкріплюється можливістю застосування засобів державного примусу. З іншого боку, на нашу думку, варто зауважити, що сьогодні в Україні збільшується кількість адміністративно-правових норм, що мають диспозитивний характер;
- 3) адміністративно-правові норми є регулятором суспільних відносин у багатьох сферах суспільного життя (промисловість, фінанси, транспорт, будівництво, охорона здоров'я, внутрішні справи та ін.). За ступенем комплексності адміністративно-правовим нормам немає рівних серед інших правових норм;
- 4) у рамках адміністративного права розрізняють матеріальні та процесуальні адміністративно-правові норми. Ця особливість відрізняє адміністративне право від цивільного та кримінального права, які у певний час, накопичивши значний масив процесуальних норм, виокремили зі сфери свого регулювання відносини відповідного характеру, визначивши таким чином створення цивільно-процесуального та кримінально-процесуального права як самостійних галузей права;

5) частини адміністративно-правової норми (гіпотеза, диспозиція, санкція) нерідко містяться у різних нормах права (нормативно-правових актах);

6) адміністративно-правові норми сприяють захисту прав людини від свавілля з боку чиновників. Визначаючи межі можливої поведінки у сфері публічного управління, норми адміністративного права унеможливають (або мінімізують) порушення прав людини у діяльності представників державної влади [1, с. 69].

На нашу думку, тенденція по зростанню диспозитивних норм у системі адміністративно-правового механізму запобігання та протидії корупції носить негативний характер. Часто такі диспозитивні норми ставлять інтерес окремої особи вище державного інтересу, зокрема, це проявляється у дискреційних повноваженнях посадових осіб органів державної влади та місцевого самоврядування. В таких випадках посадова особа, обираючи між, з однієї сторони, захистом прав і свобод громадян та, з іншої сторони, формальним їх порушенням та отриманням матеріальної або нематеріальної вигоди, обирає останній, а особливо коли можна уникнути відповідальності, прикрившись дискреційними повноваженнями та нечіткістю законодавства. На нашу думку, більша частина корупційних правопорушень є наслідком таких причин, як дискреційні повноваження, нечіткість правового регулювання в цій сфері та декларативний характер більшості санкцій адміністративно-правових норм.

Мета будь-якої норми права досягається шляхом виконання нею певних функцій. На думку С. Ківалова, функція норми адміністративного права – це напрям, в якому відображається соціальна роль та основне її призначення в період суспільного життя [5, с. 35].

Проаналізувавши теоретичні напрацювання у сфері адміністративного права, ми можемо виділити наступні функції адміністративно-правових норм у сфері запобігання та протидії корупції:

- забезпечення ефективної діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування;
- ефективне забезпечення дотримання природних прав, захисту честі, гідності, дотримання інших прав і свобод, законних інтересів людини та громадянина адміністративними методами та засобами;
- взаємодія з нормами інших галузей права з метою усунення корупційних ризиків у всіх сферах державної діяльності;
- виховна функція (виховання громадян в дусі поваги до прав і свобод інших громадян та законодавства);
- охоронна функція, тобто захист системи адміністративних відносин.

Норма адміністративного права має власну структуру, яка не відрізняється від структури будь-якої іншої норми права. На нашу думку, структура адміністративно-правової норми – це її внутрішня будова, тобто взаємопов'язаний механізм її складових частин. Загальновизнано, що норма містить три елементи: гіпотезу, диспозицію та санкцію. Адміністративна норма має таку ж структуру.

Гіпотеза – це елемент адміністративно-правової норми, яка вказує на фактичні умови, за наявності яких слід керуватися даною нормою.

Диспозиція – це основний структурний елемент адміністративно-правової норми, в якій зазначаються права та обов'язки учасників адміністративно-правових відносин. Диспозиція є правилом поведінки, яке сформульовано у вигляді приписів, заборон, дозволів.

Санкція – це елемент адміністративно-правової норми, в якій зазначаються заходи державного примусу в разі порушення правил поведінки, встановлених цією нормою.

Адміністративно-правовий механізм забезпечення прав і свобод громадян у сфері запобігання та протидії корупції складається з різноманітних за своїм характером норм. Дослідивши існуючі позиції провідних представни-

ків теорії адміністративного права, вважаємо за доцільне запропонувати наступну класифікацію адміністративно-правових норм:

I. За предметом регулювання:

- матеріальні, що визначають права, обов'язки громадян, компетенцію органів державної влади та місцевого самоврядування та відповідальність суб'єктів адміністративно-правових відносин;

- процесуальні (встановлюють порядок реалізації прав, обов'язків та відповідальності суб'єктів адміністративно-правових відносин);

II. За юридичним змістом:

- зобов'язуючі – є вимогами вчинити певні дії;
- забороняючі – є заборонами вчиняти певні дії;
- уповноважуючі – надання права суб'єкту відносин самостійно вирішувати питання про вчинення чи утримання від вчинення відповідних дій;
- заохочуючі – містять засоби стимулу для забезпечення належної поведінки суб'єктів адміністративно-правових відносин.

III. За юридичною силою:

- норми, що містяться в законах;
- норми, що містяться в підзаконних актах.

IV. За дією у просторі:

- загальні (діють на території всієї України);
- регіональні (діють на території певного регіону);
- місцеві (діють на території окремої адміністративно-територіальної одиниці).

V. За колом осіб – норми, які поширюються:

- на всіх суб'єктів;
- виключно на всіх юридичних осіб;
- виключно на окремих юридичних осіб;
- виключно на всіх фізичних осіб;
- виключно на окремих фізичних осіб.

Враховуючи кількість суб'єктів, які беруть участь в складних управлінських відносинах, серед всіх правових норм адміністративно-правові норми є найбільш універсальними засобами, і саме тому вони утворюють дуже складну і комплексну систему. Враховуючи це, найчастіше, як зазначає С. Горьова, не одна норма, а їх сукупність, до того ж як однорідних, так і неоднорідних, створюють цілісний ефект адміністративно-правового впливу [7, с. 43–44].

На думку С. Ківалова, адміністративні норми можуть бути класифіковані залежно від їхньої мети – на регулятивні і правоохоронні норми. Перші в своїй сукупності створюють розділ управлінського права, другі – адміністративно-деліктні – створюють розділ адміністративно-деліктного права [5, с. 39]. Схожої класифікації дотримується Д. Бахрах, яка пропонує розподілити норми адміністративного права за цільовим призначенням на регулятивні, тобто такі, що містять правила звичайної діяльності, і охоронні, які покликані забезпечити захист, охорону врегульованих юридичними нормами відносин [8, с. 11].

На нашу думку, охоронна функція адміністративно-правових норм у адміністративно-правовому механізмі забезпечення прав і свобод громадян у сфері запобігання і протидії корупції проявляється передусім в тому, що вони встановлюють відповідальність за вчинення корупційних правопорушень.

На думку С. Серьогіна, загальним недоліком нормотворчості та заходів протидії корупції, які визначені адміністративними нормами, є безсистемність таких норм, їх розпорошеність по окремим нормативним актам, відсутність спеціальної націленості на боротьбу з корупцією. Автор зазначає, що понизити рівень корупції в органах публічної влади може спрощення правових норм, формування їх у зрозумілий та загальнодоступний спосіб. Санкція в окремій адміністративній нормі повинна мати якомога менший діапазон. Мета таких заходів полягає у тому, що

посадова особа повинна забезпечувати виконання закону, і у неї має бути мінімум можливостей для прояву своєї особистої волі [9, с. 186–187].

З огляду на вищевказане, питання вдосконалення юридичної техніки при створенні нових норм права в сучасній законотворчій діяльності у сфері запобігання та протидії корупції, на нашу думку, є першочерговим завданням.

Як вірно зазначає С. Рогульський, досліджуючи адміністративний примус, такий захід, як прийняття нових нормативно-правових актів та вдосконалення вже існуючих, має належати до заходів адміністративно-правового попередження корупційних діянь, але тільки як загально-превентивний захід, оскільки адміністративно-правові заходи попередження правопорушень мають завжди індивідуальний характер. Примусовий же характер заходів адміністративного попередження корупційних правопорушень полягає в тому, що примусовий вплив може виявлятися у економічному або психічному впливі, суто примусових діях [10, с. 105]. З огляду на це можна зробити висновок, що нормотворча діяльність у сфері запобігання корупції є не лише засобом регулювання відносин, але й першим етапом превентивної функції адміністративно-правової норми.

На думку І. Ієрусалімової, складовою частиною адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини та громадянина є регулювання за допомогою норм адміністративного права суспільних відносин управлінського характеру, де фізичні особи реалізують свої права і, що найважливіше, створення необхідних організаційних умов для надання громадянам державних управлінських та соціальних послуг, в результаті отримання яких ці права реалізуються [11, с. 6]. Вчений зазначає, що у такому випадку зростає роль судового захисту прав і свобод громадян. Це є перевагою даної форми перед розв'язанням спорів в адміністративному порядку, а особливе значення для забезпечення прав громадян мають ті справи, розглядаючи які суд перевіряє законність та обґрунтованість дій органів виконавчої влади, місцевого самоврядування у взаємовідносинах з громадянами. На основі розгляду і вирішення подібних справ суд встановлює факт порушення відповідними організаціями, їх посадовими особами прав громадян та у передбачений законом спосіб поновлює їх [11, с. 8–9].

Ведучи мову про норми права як елемент адміністративно-правового механізму забезпечення прав та свобод людини у сфері запобігання та протидії корупції, варто звернути увагу на особливу роль нормотворчої діяльності в сфері запобігання та протидії корупції.

Обов'язкова антикорупційна експертиза здійснюється Міністерством юстиції України, крім антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів, внесених на розгляд Верховної Ради України народними депутатами України, яка здійснюється комітетом Верховної Ради України, до предмета відання якого належить питання боротьби з корупцією. Обов'язковій антикорупційній експертизі, яка проводиться Міністерством юстиції України, підлягають усі проекти нормативно-правових актів, що вносяться на розгляд Кабінету Міністрів України. Результати антикорупційної експертизи чинних нормативно-правових актів у разі виявлення факторів, що сприяють або можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень, підлягають обов'язковому оприлюдненню на офіційному веб-сайті органу, який проводив відповідну експертизу [1].

Антикорупційна експертиза проектів нормативно-правових актів є невід'ємною частиною правової експертизи і відображається окремим пунктом у висновку Міністерства юстиції за результатами опрацювання відповідного проекту акта [12].

Наявність механізму антикорупційної експертизи проектів нормативних актів говорить про важливість

норми права як регулятора суспільних відносин у даній сфері, що ще раз підтверджує фундаментальне значення адміністративної норми для адміністративно-правового механізму забезпечення прав і свобод громадян у сфері запобігання та протидії корупції. Окрім цього, законодавче закріплення даної процедури свідчить про те, що норма права перебуває під пильним наглядом компетентних органів. Фактично корупційне правопорушення виникає у зв'язку з наявністю корупційо-генних факторів, які містяться в нормі права. Якщо ж норма права таких факторів не міститиме, то можна запобігти вчиненню корупційного правопорушення ще на стадії прийняття такої норми.

На нашу думку, механізм аналізу адміністративно-правових норм можна віднести до організаційно-правових заходів по запобіганню та протидії корупції. В той же час, на думку С. Рогульського, організаційно-правові заходи по запобіганню та протидії корупції полягають у прийнятті органами виконавчої влади нормативно-правових актів, які спрямовані на врегулювання відповідних відносин, вдосконалення вже діючих актів та спрямовані на створення умов для правомірного функціонування державного апарату та попередження корупції, через усунення причин та умов її виникнення [13, с. 253–254].

Висновки. Отже, підсумовуючи вищевикладене, можна з впевненістю відзначити, що адміністративно-правова норма виступає фундаментальним елементом, базисом адміністративно-правового механізму забезпечення прав і свобод людини у сфері запобігання та протидії корупції. Від юридичної техніки викладу та чіткості формулювання норми права у текстах нормативно-правових актів, від їх правильного розуміння та застосування залежить ефективність додержання прав і свобод громадян в державі, в тому числі й у сфері запобігання та протидії корупції. На нашу думку, процес збільшення кількості диспозитивних норм адміністративного права, особливо у сфері запобігання та протидії корупції, є негативним явищем, яке «розхитує» систему відносин «громадянин – держава», а тому, на наше переконання, у сфері запобігання та протидії корупції диспозитивні норми повинні діяти в мінімальній кількості, а основними ознаками діючих у даній сфері правових норм має бути імперативність та конкретність. Метою такого підходу є створення ситуації, за якої особа, що наділена певними повноваженнями, які можуть вплинути на права та обов'язки громадян, повинна мати чітко визначену формулу дій, аби уникнути різноманітності корупційних ризиків. Цього можна досягти за допомогою підвищення значення антикорупційної експертизи чинних нормативно-правових актів та проектів нормативно-правових актів, метою якої є нейтралізація тих конструкцій норми права, які створюють корупційні ризики.

При належній та відповідальній діяльності органів та осіб, які здійснюють антикорупційну експертизу проектів нормативно-правових актів, можна попередити вчинення корупційних правопорушень, порушень прав та свобод громадян ще на стадії прийняття норми права, оскільки нормотворча діяльність у сфері запобігання корупції є не лише засобом регулювання відносин, але й першим етапом превентивної функції адміністративно-правової норми.

Існують перспективи подальших наукових досліджень у даному напрямку, зокрема щодо: порівняльно-правового аналізу законодавства України та країн-членів ЄС про запобігання та протидію корупції; перспектив розвитку законодавства про запобігання та протидію корупції в Україні; реформування законодавства України про запобігання та протидію корупції.

Отже, у даній статті охарактеризовано проблематику правових норм як елементу адміністративно-правового механізму забезпечення прав і свобод громадян у сфері запобігання і протидії корупції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Стеценко С.Г. Адміністративне право України : [навч. посіб.] / С.Г. Стеценко. – К. : Атіка, 2008. – 624 с.
2. Колпаков В.К. Адміністративне право України : [підручник] / В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 544 с.
3. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради. – 1996. – № 30. – Ст. 131.
4. Голосніченко І.П. Попередження корисливих проступків засобами адміністративного права / І.П. Голосніченко. – К., 1991. – 207 с.
5. Административное право Украины : [учебник] / Под общ. ред. С.В. Кивалова. – Х. : Одиссей, 2004. – 880 с.
6. Бірченко Ю.І. Визначення поняття ефективності правових норм / Ю.І. Бірченко // Наукові записки. – Т. 19. – С. 200–203.
7. Горьова С. Класифікація норм адміністративного права: проблеми методології / С. Горьова // Право України. – 1998. – № 12. – С. 43–46.
8. Бахрах Д.Н. Административное право : [учебник для вузов] / Д.Н. Бахрах. – М. : ВЕК, 1999 – 368 с.
9. Серьогін С.С. Механізми попередження та протидії корупції в органах публічної влади : дис. ... канд. наук з держ. управління : спец. 25.00.02. / С.С. Серьогін ; Національна академія державного управління при Президенті України, Дніпропетровський регіональний інститут державного управління. – Дніпропетровськ, 2009. – 249 с.
10. Рогульський С. Адміністративно-правові заходи боротьби з корупцією в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / С. Рогульський ; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2005. – 187 с.
11. Іерусалімова І.О. Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод людини та громадянина : [навч. посіб.] / І.О. Іерусалімова, І.О. Іерусалімов, П.М. Павлик, Ж.В. Удовенко. – К. : Знання, 2007. – 223 с.
12. Питання проведення експертизи на наявність корупційних норм : Наказ Міністерства юстиції України № 1085/5 від 20 травня 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : Інформаційно-правова система «Ліга: Закон».
13. Рогульський С.С. Адміністративно-правові заходи боротьби з корупцією в Україні / С.С. Рогульський // Держава і право : зб. наук. праць. Серія «Юридичні і політичні науки». – К. : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. – Вип. 12. – С. 251–256.